

batum est in lib. 3 de Auxiliis; nunc autem loquimur absque præsuppositione talis scientiæ; quid enim sentiendum sit, illa supposita, statim dicemus. De altera vero parte, scilicet, de voluntate concurrenti, jam generaliter dictum est, et illa omnia a fortiori locum habent in actibus malis, quia voluntas humana non est ex se determinata ad illos faciendos, sed indifferens, nec Deus ex vi voluntatis concurrenti determinat illam. At vero, supposita prædicta scientia conditionali, et adjuncta voluntate permittendi peccatum, manifestum est evidenter inferri et cognosci peccatum esse futurum; nam inferitur ex propositione conditionata, quæ vera esse supponitur, cum veritate antecedentis seu conditionis. Talis vero cognitio non est in sola voluntate permittendi, supponiturque aliam rationem cognoscendi liberam determinationem voluntatis humanæ, ut a fortiori ex dictis constat.

16. *Solvuntur rationes pro opposita sententia.* — Ad fundamentum contrariæ sententiæ, solutio constat ex dictis, quod etiam latius tractavi in dicto opere de Auxiliis, ubi libr. 2, cap. 7, ex professo declaravi non esse necessarium ad perfectionem providentiæ divinæ, ut omnes actus humanos in particulari præfiniat, neque in malis actibus id decere divinam bonitatem; in bonis vero id facit Deus juxta rei vel finis exigentiam pro suo arbitrio et sapientia. In c. autem 3 ejusdem l. 2, n. 11, et sequentibus, et in cap. 15, libr. 1, fuse declaravi quomodo voluntas Dei, qua vult concurrere cum humano arbitrio, virtute includat conditionem, et quoad causalitatem concomitanter se habeat cum humano arbitrio. Ex quibus principiis ostendimus hanc voluntatem per se non esse sufficientem rationem cognoscendi effectum futurum. Et ex eisdem respondetur in forma, ad prædictum fundamentum, hanc voluntatem esse efficacem quantum est ex parte Dei ad concursum præstandum, altera causa cooperante, non vero absolute et simpliciter ad ponendum effectum, quia non est absoluta voluntas ut effectus sit, sed cum hac conditione: Si voluntas humana sese ad illam accommodaverit. Neque etiam est voluntas efficax accommodandi seu determinandi ipsammet voluntatem humanam, sed quoad hoc concomitanter se habet. Unde ad aliam argumentandi formam respondeo, hanc causalem: *Res futura est, quia Deus voluit eam fore*, in his quæ ex sola Dei causalitate futura sunt, veram simpliciter

esse; in his vero quæ non a solo Deo, sed etiam a cooperante libero arbitrio futura sunt, imprimis non est vera de omnibus futuris contingentibus, nam in actibus peccaminosis falsum est dicere: *Antichristus persequetur Ecclesiam, quia Deus voluit ut id faceret*, quia Deus non id voluit, sed permisit; nec tamen verum est dicere id fore quia Deus id permisit, quia etiam voluntas permittendi non est causa talis effectus, sed solum non impedit illum. In bonis autem actibus erit vera illa causalis, præsertim propter voluntatem Dei præfinientem, ubi hæc intercedit; vel etiam propter voluntatem inducendi et juvandi hominem ad hos actus; nam in causa etiam consulenti humana vere dicimus: *Joannes hoc voluit, quia Petrus consuluit*, quamvis consilium non sit causa adeo efficax, ut in eo possit infallibiliter cognosci alterum fuisse consensurum. Ratione autem voluntatis concurrenti illa causalis est vera, si dicat causam tantum in uno ordine, scilicet causæ primæ, non vero si dicat causam adæquatam simpliciter in omni genere, neque etiam si dicat causam prædeterminantem aliam causam; et ideo causalis illa, in eo sensu quo vera est, non sufficit ut in solo antecedenti infallibiliter cognoscatur consequens esse futurum.

CAPUT VII.

REALEM AC ÆTERNAM PRÆSENTIAM SEU COEXISTENTIAM CUM DEO NON CONVENIRE REBUS CREATIS, NEQUE IN EA FUNDARI POSSE SCIENTIAM FUTURORUM CONTINGENTIUM.

1. *Quomodo loquatur S. Thomas in hac re, et qua occasione.* — Divus Thomas, 1 part., quæst. 14, art. 13, postquam improbavit alios modos cognoscendi futura contingentia, concludit posse cognosci quatenus sunt æternitati præsentia, quia æternitas infinita est, et tota simul, ideoque omnia complectitur. Atque eodem modo explicuit D. Thomas hanc cognitionem ubicumque de illa disputat, 1 part., quæst. 57, art. 3, ubi negat Angelos posse cognoscere hæc futura, quia eorum cognitio non mensuratur æternitate. Idem 1 cont. Gent., cap. 66 et 67, ubi comparat æternitatem puncto centri in quo lineæ non distant, quamvis alias inter se distent. Sumpsit autem D. Thomas hanc dicendi rationem ex antiquis Patribus, præsertim ex Augustino, qui sæ-

pissime dicit respectu Dei nihil esse futurum neque præteritum; quia in illa æternitate *nulla est transmutatio nec vicissitudinis obumbratio*, Jacob. 1. Sed omnia respectu illius sunt quasi permanentia in uno nunc. Et ideo in Scriptura declaratur æternitas per modum unius diei præsentis, Psalm. 2: *Ego hodie genui te*. De qua re legi potest Augustinus, lib. 11 Confess., a cap. 18, et lib. 10 de Civit., cap. 12, et lib. 11, cap. 21, et lib. 4 de Trinit., cap. 13, et lib. 11, cap. 7, et lib. de Prædest. Sanctor., cap. 5, et lib. 2 ad Simplicianum, quæst. 2, ubi id confirmat. Quia non aliter Deus intuetur futura, cum in suo tempore sunt, quam antequam sint, quia in divina cognitione non potest esse unus atque alius modus cognitionis, sed semper idem. Et ideo dicitur ad Rom. 4: *Vocat ea que non sunt, tanquam ea que sunt*; et Ecclesiast. 39: *Opera universæ carnis coram illo*. Sed quando sunt, videt illa realiter præsentia; ergo sic semper videt. Quare idem repetit Augustinus, serm. 11 de Verbis Apostoli, circa id Ephes. 1: *Elegit nos in ipso arte mundi constitutionem*. Ubi Hieronymus idem sentit. Et idem Augustinus, exponens illud Psalm. 49: *Pulchritudo agri mecum est*. Simili modo loquitur sæpe Gregorius, 2 Moral., cap. 20, et lib. 4, cap. 32 et 38, et lib. 9, cap. 25, et lib. 20, cap. 24, ubi, inter alia, dicit præscientiam non proprie dici de Deo, quia nihil ei est futurum, sed omnia præsentia. Quod dixerat prius Augustinus citato loco ad Simplicianum; et Boetius, lib. 5 de Consolat., prosa ultim. Idem sentit Ambrosius, lib. 1 de Fide, cap. 7, et 1 ad Corinth. 15; Anselmus, lib. de Concord. Prædestin. et liberi arbitrii, cap. 1 et 2, et de Casu diaboli, cap. ultim., et lib. 1 *Cur Deus homo*, cap. 18; Beda, lib. 1 Variarum quæstionum, quæst. 17, tom. 8; et Boetius, citato loco; Hugo de Sanct. Victor., in Summ. sentent., tractat. 1, cap. 12.

Prima opinio refertur et suadetur.

2. Propter hæc, est prima sententia affirmans hunc præsentiam modum, quem late exposuit Cajetanus, 1 part., quæst. 14, art. 13. Prius vero docuerat Capreolus, 1, distinct. 36, 37 et 38, ubi etiam Richardus, art. 1, quæst. 3, et dist. 39, art. 4, quæst. 1; Ferrariensis, 1 contr. Gent., cap. 66 et 67. Inclinat Marsilius, 1, quæst. 40, art. 2; Abulensis, Josue 11, quæst. 68 et 76. Tenet Catherinus, Opusc. de Præscientia et Provident., et communiter

Thomistæ, quorum sententia in duobus præcipue consistit. Primum est, res omnes quæ in tempore fiunt semper esse præsentia æternitati Dei secundum realem existentiam, prius ratione quam cognoscantur; ita ut si intelligatur essentia Dei æterna, etiamsi per impossibile non esset cognoscens, intelligenda sit perpetuo realiter coexistens rebus omnibus, et omnes illi. Quod si inquiras quomodo res, quæ non est, in sua duratione et tempore potest semper coexistere æternitati, respondeatur, quia æternitas, in se indivisibilis existens, omnia tempora complectitur. Quo fit ut quidquid in tempore existit, sit etiam in æternitate, et consequenter ut, licet in se non semper existat, tamen in æternitate semper sit; et hoc est æternitati coexistere. Atque hoc solum est fundamentum hujus partis, præter auctoritatem Sanctorum; quia in Dei æternitate nulla est successio; ergo simul complectitur omnium temporum successionem, cum sit infinita; ergo, e contrario, omnia quæ sunt in aliqua differentia temporis, simul sunt æternitati correspondentia, etiamsi inter se non coexistant. Quia non adæquate coexistunt æternitati, nec pro quolibet instanti temporis, ut Cajetanus notat, sed tantum inadæquate pro suo tempore et pro instanti æternitatis. Secundum dictum hujus sententiæ, est hanc præsentiam esse sufficientem rationem ex parte objecti, atque adeo simpliciter sufficientem ut Deus hæc cognoscat. Probatur quia objectum præsens jam est determinatum, et consequenter aptum ad determinandam cognitionem; sed ex parte Dei est etiam infinita vis cognoscendi, et æterna visio, quæ omnia etiam temporis complectitur: ergo.

3. *Præsentiam hanc esse medium necessarium ad præscientiam, quibus probetur.* — Imo hinc præterea addere possumus (licet non omnes auctores hujus sententiæ id admittant) hanc præsentiam esse simpliciter necessariam ad hanc cognitionem, id enim sentit D. Thomas supra. Idem sentiunt Augustinus et Boetius, qui non solum ponunt in Deo scientiam præsentium rerum, sed negant propriam præsentiam futurorum. Imo Augustinus infert tanquam inconveniens, quod Deus habeat earumdem rerum duplicem scientiam, scilicet, præscientiam futurorum ut sic, et scientiam præsentium. Ratione etiam ostenditur, quia futura, quamdiu ut futura considerantur, sunt indeterminata; ut præsentia vero sunt determinata ad unum; ergo non

possunt certo cognosci sub priori cognitione, sed sub posteriori; a Deo autem certo cognoscuntur; ergo necesse est cognosci ut præsentia. Et confirmatur primo, quia scientia Dei est necessaria; ergo non attingit veritatem aliquam nisi ut necessariam; veritas autem contingens non habet necessitatem nisi ut præsens est, eam, scilicet, de qua dixit Aristoteles, quod res, quando est, necesse est esse; ergo, etc. Confirmatur secundo, quia exclusimus omnes modos cognoscendi hæc futura in alio; ergo debent cognosci in seipsis. Cognosci autem aliquid in se, idem est quod cognosci ut præsens, quia, seclusa hac præsentia, nihil est, et consequenter nihil habet quo possit in se et per se visionem terminare. Atque hinc concluditur prior pars; tum quia, si hæc præsentia non est secundum coexistentiam realem, nihil ponit in objecto quo possit terminare actum intellectus; tum maxime quia, si non est præsentia realis, quænam erit? Dices esse præsentiam objectivam. Contra, interrogo an hæc præsentia objectiva in ordine rationis antecedit scientiam, vel sequatur, vel ad summum formaliter per illam fiat, ita ut sit denominatio ab ipsamet scientia. Si hoc posterius dicatur, talis præsentia non deservit ad hanc scientiam, neque est ullo modo ratio illius, ut per se constat; ergo per hanc præsentiam sic explicatam nullo modo declaratur quomodo Deus cognoscat hæc futura; imo idem per idem diceretur, asserendo Deum scire futura, quia habet illa præsentia objective. Et in rigore esset falsa illa causalis, nam potius habet illa præsentia, quia illa videt. Ergo necesse est explicare illam præsentiam priori modo, ita ut quasi in actu primo censeatur res prius ratione objective præsens, quam actu videatur; talis autem præsentia objectiva coincidit, vel includit necessario præsentiam coexistentiæ realis, quia, ut dicebamus, necesse est talem præsentialitatem fundari in esse reali ejus, in quo etiam consistit coexistentia realis.

Secunda opinio contraria.

4. Nihilominus communiter alii Theologi, in 1, distinct. 38, negant res creatas semper existere aut in se, aut etiam in æternitate, et consequenter negant eas semper æternitati coexistere, aut (quod idem est) esse illi semper præsentes secundum realem coexistentiam; ac denique concludunt hujusmodi co-

existentiam non posse esse rationem cognoscendi futura, neque ex parte Dei, neque ex parte ipsarum rerum. Ita Scotus ibi, et Durandus, quæst. 3, et Aureolus et Gabriel, quæst. unica; et idem sentit Gregorius, quæst. 2, artic. 2; Bonaventura, distinct. 39, artic. 2, quæst. 3; Alexand. Alens., 1 part., quæst. 23, memb. 4, art. 3, et memb. 3, art. 4; Corduba, dict. quæst. 55, dub. 6. Et ex sententia D. Thomæ tenent Hervæus, in 1, distinct. 38, artic. 3; Hispalens. ibi, quæst. 1; Sylvester in Conflat., 1 part., et Ægidius, Opusc. contra corruptores doctrinæ D. Thomæ, art. 4.

5. *Judicium fertur de utraque opinione.* — Hæc posterior opinio, mea sententia, verissima est. Prior vero adeo est difficilis, suppositis principiis certis ex doctrina fidei, ut vix intelligam quid dicere possit in re ipsa diversum. Declarabo igitur potius rem ipsam, et quænam præsentia vel existentia rerum creatarum in æternitate possit admitti; et an illa quidpiam ad scientiam futurorum conferre possit, tandem explicabo.

6. *Quid sit realis duorum coexistentia.* — Primo ergo supponendum est coexistentiam realem inter duas res nihil esse aliud quam simultaneam existentiam utriusque; nam coexistentia nullam dicit habitudinem causæ aut effectus, aut aliam similem inter res quæ coexistentes dicuntur; non potest ergo excogitari quid sit coexistentia, præter illam simultatem in existendo, ita ut sit relatio realis inter res quæ coexistentes dicuntur, si capaces sint ejus, vel denominatio mutua ex utriusque existentia proveniens.

7. *Æternitas Dei quæ sit.* — Secundo, supponendum est Deum habere æternam existentiam, ejusque æternitatem esse rem quamdam, seu durationem ab intrinseco necessariam, infinitam et immutabilem, in quo proinde nulla potest esse vera et interna successio, nec substantialis, neque accidentalis; quia apud Deum nulla est transmutatio, sine qua realis successio nec concipi potest. Est ergo illa æternitas eadem omnino semper permanens, ac propterea dicitur etiam indivisibilis, ac tota simul, quia alioqui haberet successionem. De qua re late diximus, disput. 30 Metaphysicæ.

8. *Nulli rei convenit æternitas.* — Tertio, contrario statuendum est nullam rem, extra Deum, esse non solum de se et proprie æternam, verum neque ab æterno productam aut existentem, simpliciter loquendo. Nam de fi-

de est res omnes creatas, in tempore et per veram creationem incepisse, id est, ex nihilo productas fuisse simpliciter; ergo nihil erant antequam crearentur, id est, in tota æternitate usque ad initium temporis. Ideoque merito dixit Augustinus, 12 de Civit., cap. 25, antequam fierent, non fuisse, non solum in tempore, sed etiam in æternitate.

Res creatas non coexistisse Deo ab æterno in propria duratione.

9. *Assertio prima.* — Ex his ergo, quæ indubitata sunt, sequitur primo, simpliciter loquendo, res creatas, ut consideratas in propria duratione et mensura, non coexistisse Deo ab æterno. Ita tenent Doctores secundæ opinionis, et non videntur contradicere priores: dicunt enim, si in his locutionibus: *Antichristus coexistit Deo*, vel: *Est præsens æternitati Dei*, copula referatur ad tempus, seu propriam durationem Antichristi, propositiones esse falsas. Et probatur, quia nec tempus nec duratio aliqua intrinseca rei creatæ extitit ab æterno, vel existit; ergo in ordine ad tempus vel talem durationem creatam, nulla res potest extra Deum coexistere Deo. Probatur consequentia, tum ex primo fundamento, quod coexistentia dicit simultaneam existentiam utriusque extremi; sed alterum extremorum non habuit existentiam æternam seu ab æterno; ergo nec coexistentiam; tum etiam quia coexistentia dicit ordinem ad unam aliquam durationem aliquo modo communem utriusque extremi, vel intrinsece, vel extrinsece; quando enim res coexistentes dicuntur simul coexistere, illud adverbium, *simul*, non dicit propinquitatem, vel identitatem loci, ut per se constat, neque aliquod aliud genus unionis; nullum enim tale requiritur inter res coexistentes ad hoc præcise ut coexistentes sint; dicit ergo propinquitatem vel unitatem durationis, id est, quod duratio unius existat, seu sit quando est duratio alterius, atque adeo quod in ordine ad idem instans, aut verum, aut mente conceptum, utriusque duratio simul esse intelligatur; sed tempus vel duratio quælibet creata non ita se habuit ad æternitatem Dei ab æterno; ergo res creatæ in ordine ad proprias durationes, vel in ordine ad nunc temporis realiter existentis, non potest dici coexistere Deo ab æterno, vel coexistisse.

10. *Secunda assertio: non existit res quin Deo coexistat.* — An aliquid addat coexistentia

super entitatem. — Secundo, sequitur unamquamque rem creatam, quando in propria duratione vere existit, vere etiam coexistere æternitati Dei, et toti æternitati Dei, quamvis non totaliter neque adæquate; Deum vero e contrario coexistere rebus creatis existentibus, non solum adæquate, verum etiam excedendo illas. Explico singula, nam imprimis, quia æternitas Dei est duratio ab intrinseco necessaria, fieri non potest ut aliqua alia duratio existat, quin coexistat æternitati Dei; nam quando incipit alia duratio, non desinit æternitas Dei; simul ergo perseverant; hoc autem est coexistere, ut dictum est; quo fit ut hæc coexistentia nihil addat Deo ejusque æternitati nisi denominationem extrinsecam, quia non est capax novæ relationis, ut suppono. In creatura vero imprimis addit existentiam seu intrinsecam durationem, si antea illam non habebat, et deinde etiam addit denominationem, vel etiam, si quis maluerit, relationem; exemplum hujus est in Dei immensitate et existentia in loco; nam, quando res creata realiter in loco existit, necesse est ut Deus sit in ipsa secundum essentiam, id est, secundum intimam præsentiam realem in ordine ad eundem locum, vel spatium indivisibiliter mente conceptum; quæ præsentia ex parte Dei supponit infinitum quemdam modum (ut more nostro loquamur) necessario et immutabiliter ei convenientem; addit vero deinde solam denominationem extrinsecam; in creatura vero ponit præsentiam realem localem, si antea illam non habebat, additque vel similem denominationem, vel relationem propinquitatis.

11. *Quidquid est, coexistit toti æternitati, sed non adæquate.* — Atque hinc etiam constat res quæ coexistunt, vel quando coexistunt æternitati, toti æternitati coexistere, quia, cum æternitas sit indivisibilis, non potest aliquid coexistere parti æternitatis, sed toti; quia in ea non sunt partes, neque secundum se habet magis et minus. Addidi vero, *quamvis res temporales coexistant toti æternitati, non vero totaliter, neque adæquate.* Primo quidem quia æternitas est duratio ex se infinita; omnis autem duratio creaturæ finita est: finitum autem non potest adæquari infinito. Deinde quia æternitas necessario coexistit omnibus temporibus, præteritis, præsentibus et futuris: ipsa autem tempora inter se non coexistunt, neque etiam res creatæ, quæ in illis sunt, saltem ex necessitate; ergo æternitas et duratio creata vel temporalis non